

הרב דוד בן מאיר

ראש כולל "אורות ישראל", אילת

באור אגדות "ספינה שנשברה המטרפת בים"

(יבמות קכא ע"א)

"תניא אמר רבן גמליאל פעם אחת הייתי מהלך בספינה, וראיתי ספינה אחת שנשברה, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו רבי עקיבא. וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה, אמרתי לו: בני מי העלך, אמר לי: דף של ספינה נזדמן לי, וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי, מכאן אמרו חכמים אם יבאו רשעים על אדם ינענע לו ראשו. אמרתי באותה שעה, כמה גדולים דברי חכמים שאמרו: מים שיש להם סוף מותרת מים שאין להם סוף אסורה. תניא אמר רבי עקיבא: פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שמטרפת בים, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו רבי מאיר. כשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה אמרתי לו: בני מי העלך, אמר לי: גל סרדני לחברו וחברו לחברו עד שהקיאני ליבשה. אמרתי באותה שעה, כמה גדולים דברי חכמים שאמרו: מים שיש להם סוף אשתו מותרת, מים שאין להם סוף אשתו אסורה."

אמר רבן גמליאל פעם אחת וכו'. נראה לי שיש בסיפור מעשה זה הד קול המרמז לחילוקי דעות הרוחניות ומעשיות שהיו בין בית הנשיא ובין בית מדרשו של רבי עקיבא בכלל ובין רבי עקיבא ורבן גמליאל בפרט. אלו הם אותם חילוקי דעות שבאו לידי ביטוי מרומז במה ששאל¹ רבי את רבי יהושע בן קרחה, בנו של רבי עקיבא,² "במה הארכת ימים", והשיבו ריב"ק "קצתי בחיי!" ורק אחרי שרבי הדגיש שדברים אלו הם דברי תורה אז נאות ריב"ק לענות לו שלא הסתכל מימיו בדמות אדם רשע, וכן באו הדברים ברמזים גדולים ביחסים שבין רבי ובין רבי פנחס בן יאיר.³ גם כאן יש רמז לאותו בירור רוחני שיש לו גם תוצאות מעשיות.

רבן גמליאל, נשיא ישראל שבארץ ישראל שנקרא מחוקק⁴, היה עסוק הרבה בבירור ההלכות והעמדת תלמידים הגונים⁵ על מנת לסדר את חיייה הרוחניים של האומה אחרי ירידתה הגדולה בחורבן בית שני⁶ ולקראת גלותה הארוכה במלכות הרביעית.

1. מגילה כח.
2. שבוועות ו. רש"י ד"ה יהושע בנו של ר"ע, וכ"כ בבכורות נח. ד"ה חוץ מן הקרח הזה וכ"כ שם רבינו גרשום, וכ"כ הרשב"ם פסחים קי"ב. ד"ה ריב"ק, וע' ב"ב קי"ג. תוד"ה ומטו בה.
3. חולין ז: וע' שיחת רבינו זצ"ל לל"ג בעומר, 8-9 תשכ"ז וכן תשל"ח.
4. סנהדרין ה. "ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים".
5. ברכות כ"ח. שהיה ר"ג מכריז כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש.
6. אגרת רב שרירא גאון: "זכיון שחרב בהמ"ק וכו', ומחמת אותן המהומות וכו' לא שמשו התלמידים כל צרכן ונתרבו מחלוקות. משמת ריב"ז והיה ר"ג וכו' זמן חשוב היה, שהוא אחר שקיטתן מחורבן הבית, ובאותו זמן ישבו לאחוז הלכותיהם וכו' ע"ש. וא"כ כוונתו לתקופה שלאחר חורבן ביתר אך צ"ע ואכ"מ.

רבן גמליאל היה תקיף בדרכו ובהנהגתו על מנת להכריע במחלוקות⁷ ולקבוע את ההלכות ואת סמכות הנשיא⁸ בהכרעה בהלכה על מנת להחזיר לאומה את אותה האחדות של ממשות החיים הישראלים המתגלה בהליכות עולם, אל תקרי הליכות אלא הלכות. מתוך התבוננותו בים החכמה העמוקה של נשמת ישראל שזורם בחכמת התורה כמים לים מכסים, הגיע למסקנא שיש צורך בכלים חזקים שיוכלו לקבל שפע וברכה בעולם הזה גם במצב של תנודות וטלטולים של גלות, ושרק בכלי חזק כזה יהיה אפשר לנווט את ישראל דרך נחשולי הגלות אל מטרות ותועדות הארוכה, "אך אוסיף להביט אל היכל קדשך"⁹. ולמטרה זו של בניית החיים הישראלים בכלים החזקים של ד' אמות של הלכה, נחוץ מאד השקט והרגיעה מזעזועים לאומיים מדיניים, אפילו ששקט כזה נראה כהשלמה עם מצב נוראי של שלטון ועול הגויים על צוארנו. ואין בהשלמה של "כאילו" זו שום ויתור גם בהווה על תוקף החיים הישראלים, אלא ששיטתו של בית הנשיא היתה להחזיק קשרים טובים עם השליטים הזרים שהם בינתיים שולטים על ארצנו, אך כל הזמן לבנות את הכלים שיכילו את הרוח שבבוא היום יפיח חיים שלמים בגויה הלאומית, ואז ישבר עול הגויים מעל צוארנו, ואז נלך קוממיות בארצנו בשתי הקומות, הרוחני והלאומי-מדיני. אך עד עת קץ הימין יש צורך לשקוד על זקיפות הקומה הרוחנית במידת האפשר במצב של השיב ימינו אחר¹⁰, ולצורך זה צריך שישמרו יחסים טובים בין בית הנשיא ובין השלטון הזר.

ופעם אחת כשרבן גמליאל היה מתבונן בחכמה הקשורה בנשמת ישראל מתוך השקפתו וכלי ההתבוננות שלו שהיו מוצקים ויצוקים לחיי עולם, במציאות ימיו, שם לבו לתור בחכמה אחר שיטתו הרוחנית ומעשית של ר' עקיבא וזהו שאמר "פעם אחת חייתי מהלך בספינה"¹¹.

'עראית¹² ספינה אחת', היא ספינתו של רבי עקיבא. רבן גמליאל התבונן בכל שיטתו של רבי עקיבא, הן בהתעמקותו המיוחדת שבפנימי-פנימיותה של תורה שהיתה עלולה לגרום נזק רוחני בדעות או בהנתקות מראיית המציאות¹³, הן בהתאמצותו הממשית¹⁴ לפעול לתקומת ישראל בדורו ע"י תמיכתו בבר כוכבא, שגם היא היתה עלולה לגרום נפילה גדולה במקום תקומה. ראה רבן גמליאל בעיניו שמחמת התעמקות יתירה בפנימיות התורה הקשורה בעומק בנשמת ישראל, יבוא לידי מידה של שבירת כלי החיים המעשיים הבאים לידי התממשות בהלכות החיים, שלהם תחומים מוגדרים ומוצקים, והנם דוגמת ספינה שמאפשרת לשוט על פני הים של החכמה הפנימית שהיא כמים שאין להם סוף, ואי אפשר לחיות בהם בעולמנו אלא על ידי הכלים. כמו כן, במקושר לזה, ראה רבן גמליאל ששיטתו הרוחנית של רבי עקיבא, שיטה של רוחניות עליונה כזו שמביאה לידי התעניינות גדולה בעולם הזה, ושדוחפת אותו לפעול ולתמוך

7. בבא מציעא נט:

8. ברכות כז, ר"ה כ"ה. בכורות לו.

9. יונה ב/ ה'.

10. איכה ב/ ג'.

11. מאמרי הראיה ח"ב עמ' 430 וע"ש עוד עמ' 421.

12. ע"פ קהלת א' ט"ז, "ולבי ראה הרבה חכמה ודעת".

13. חגיגה י"ד: ד' נכנסו לפרדס וכו'.

14. ארמב"ם פ"א מהל' מלכים ה"ג.

בנסיון התקוממותו של בר כוכבא - שיטה זו יכולה להביא לידי משבר כזה עד שלא תשאר, למחזיקים בשיטה כזו, אחיזה במציאות העולם. לכן החליט רבן גמליאל שספינה זו כבר "נשברת", הואיל וודאי לו שהיא תשבר, והיה מצטער על תלמיד חכם שהיה בשיטה זו, שיטה שלא הצליחה להחזיק מעמד ומסגרת לחיים בעולם הזה ובמציאות החיים של אז. החליט רבן גמליאל שהמחזיקים בשיטה זו סופם לאבד כל קשר עם המציאות הריאלפוליטית, דבר העלול לגרום לטביעתם תחת גלי הים הזועף של הגלות, ובדרך כזו לא תתכן גאולת ישראל שתציב חיה ומוצקה בחיים מגובשים בארץ החיים של ישראל. החלטה זו גם כללה הבעת דעה על חוסר איזון בין חכמת ההלכה וים האמונה שהיה קיים בשיטת רבי עקיבא לפי דעתו של רבן גמליאל.

וכשעליתי ביבשה. כשחזר רבן גמליאל מהתבוננות רוחנית עמוקה, ועלה שוב על הקרקע של גופי הלכות וראייה מדינית מציאותית לפי דעתו, השתומם לראות שגם רבי עקיבא מיושב היטב בדעתו ושולט היטב בהשקפה מדינית מיושבת מבוססת על ראייה עמוקה של המציאות כפי שהיא באמת. ראה רבן גמליאל את רבי עקיבא "בא וישב ודן לפני בדבר הלכה" וכנגד חששותיו שקיים חוסר איזון בין עומק הרוחניות ובין תחומי ההלכה, בשיטתו הכוללת של רבי עקיבא, ראה ר"ג את ר"ע בא ודן לפניו דוקא בדבר הלכה כי כפי גדלותו של רבי עקיבא בים החכמה הלבית של ישראל כך גדלותו בכל אמותיה של הלכה. והתפלא ר"ג, איך יתכן הדבר שחכם האוחז בשיטה רוחנית כזו של רבי עקיבא אינו מאבד בכי הוא זה את הקשר עם ממשות החיים בעולם, אלא אדרבה, משקיף יפה על המציאות ויודע להדריך את כל פרטי החיים על פי כל פרטי הלכות עולם. "אמרתי לו בני! מי העלך?!"

ישנם חכמים שבגדלותם הרוחנית מסוגלים המה לשוט בים החכמה העמוקה בלי שיהיו מוגבלים הרבה על ידי הכלים המגושמים של שכל המקושר לגוף בעולם הזה. חכמים כאלו יכולים לצלול במים אדירים של עומק החכמה, להתעלות הרבה מעל תפיסות והכרות מוגבלות השכיחות אצל אחרים שאמנם גם הם חכמים גדולים אך אין להם אותה עוצמה רוחנית. חכמים כאלה, אשר יש בהם, לפי מידת קישורם הנשמתי, התגברות רוחנית עליונה, יכולים לאחוז בחכמה רוחנית פנימית המתרוממת הרבה מעל מציאות חיינו בעולם הזה ועם כל זה אינם נעשים מנותקים אף רגע מן המציאות אלא אדרבא נשארים הם עם אחיזה כזו במציאות המאפשרת שליטה והכוונה רבה יותר¹⁴. אצל תלמידי חכמים כאלו, גם אם יתנו עיקר מעיינים ותשומת לבם לעניינים הרוחניים העליונים, מכל מקום תמיד יש להם אחיזה גם בד' אמות של הלכה. ולא רק אחיזה יש להם, אלא דוקא שהותם במים אדירים של חכמת פנימיות התורה, היא¹⁵ המאפשרת להם שלטון ברור, בהלכה¹⁵ ובמעשה דוקא מפני שאצל חכמים אלו ההלכה והמעשה מתחייב מטל אורות החכמה ומקבלים את תוכנם ומהותם היותר גדולים ויותר אמיתיים. ומתוך חסידותם הרי תורתם מתברכת וקל

14. ע' אורות התחיה כ"ז.

15. ע' סנהדרין פ"ו. וכולהו אליבע דר"ע; מנחות כ"ט: ודורש על כל קוץ וקוץ תלי תילים של הלכות; קידושין ס"ז: וכל הפורש ממך כפורש מן החיים; עירובין מ"ז: והלכה כרבי עקיבא מחביריו.

15א. ע' לנתיבות ישראל א' עמ' קפ"ה "אשר מתוך ההתמסרות... נמשכה לו דרישתו על כל קוץ וקוץ שבתורה תלי תילים של הלכות".

וחומר שאין מכשול בא לידיהם, "שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול"¹⁶ לאוהב נאמן כר"ע המלא אהבת ד' בכל נפשו "אפילו נוטל את נפשך"¹⁷, בודאי ההשגחה האלוקית תסדר את עניניו לפי מגמת הטוב היותר כללי ויותר עליון, "וכל דעביד רחמנא לטב עביד"¹⁸, ובודאי יזדמנו לו דרכי הדרכה והצלה על פי ההשגחה העליונה. "אמר לי: דף של ספינה נזדמן לי".

הראיה היותר אמיתית והיותר יציבה וחיה היא אותה הראיה שרואה את עומק המציאות, את המציאות כפי שהיא מבעד לכל מסכים והסתרות פנים, את המציאות באמת. היא אותה ראיה חודרת המכירה שהכל נמצא מאמתת מציאותו¹⁹. בעל ראיה כזאת הוא בעל עינא פקיחא לכוון את העין שלו לעומת העין האלוקית "עין בעין יראו בשוב ד' ציון"²⁰, ולהבחין בטוב המתגלה גם מתוך סיבוכים גדולים. חכם בעל אמונה גדולה כזאת, בהתייבב לפניו מחזה של כוחות רעים המתפרצים שבאים כאילו לשטוף את החיים ולהטביעם בזרמי רשע, הרי הוא לא יתקרב ליאוש, ולא יבכה על המציאות הזמנית שנראית כל כך עכורה. מתוך אמונה גדולה, בהחזקת עמדה של גבורה ואורך נשימה, הוא יצלול לעומק-המציאות להבנה כזאת שמראה את אפסיותו של הרע לעומת האמת הנצחית מתוך אמונה גדולה בנצח ישראל אשר לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להינחם,²¹ מתגלה שמה שנראה באופן עכשווי כעיכובים וסיבוכים אינם אלא הפסד כזה שמכין דרך להופעת הוי-ה יותר גדולה מן המצב שהיה קודם²². לכן אמר לו רבי עקיבא לרבן גמליאל "שכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי" שכוונתו של רבי עקיבא לא הייתה אותו לימוד שמוזכר במאמר מוסגר בברייתא: "מכאן אמרו חכמים אם יבואו רשעים על אדם ינענע לו ראשו" שיש בו כאילו השלמה זמנית ואי-התגרות ברשע בשעת הצלחתו. לא כן! הרי רשב"י - תלמידו של ר"ע - הוא זה שאומר שיותר להתגרות ברשעים בעולם הזה במילי דשמיא ובצדיק גמור²³, ללא שום מורא ופחד, הרי ר"ע הוא זה, שכאשר המלוכת גוזרת על לימוד תורה, הולך ובדווקא מקהיל קהילות ברבים ויושב ועוסק בתורה אלא כוונתו של ר"ע לרמוז, כי הגלים הרוצים להטביענו, שהם כוחות הטומאה המתפרצים מאדונייהם ומבקשים לאבד את ישראל²⁴, שהם הם כל אותם כוחות מצד אומות העולם שרוצים לפעול נגדנו, הרי כל אותם גלים, כוחות, ומאורעות, בעומקם מחוברים הם אל הים, ים החכמה האלוקית המשגיחה ומסדרת את הדורות ואת מהלכי החיים "קורא הדורות מראש". ורמז לו ר"ע שנענע בראשו לכל גל, שפירושו שירד לעומק החכמה, איך מכל הפסד כזה תוצמח הוי-ה וישועה גדולה יותר, ומתוך ההתעמקות הנשמטית בחכמה עבר והלך²⁵ לו כל כח

16. תהלים קי"ט, קס"ה.

17. ברכות ס"א:

18. ברכות ס:

19. פ"א מהל' יסוה"ת הל"א.

20. ישעיה נ"ב, ח'. ע' לנתיבות ישראל א' עמ' קצ"ט.

21. ע"פ שמואל א' ט"ז, כ"ט.

22. ע' נצח ישראל פרק כ"ו.

23. ברכות ז:

24. ע"פ מאמרי הראי"ה עמ' 422 ד"ה כבר אמרנו. וע"ש עמ' 421 ד"ה וז"ש האי גלא.

25. יבמות שם רש"י.

של רשעה, כי במקום חיבורו של הגל אל הים מתגלה שהרע חיצוני הוא וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, ובעומק המציאות כל כוחות כאלו אינם אלא סיבוכים זמניים שיעברו וילכו להם ומתוכם יופיע אור גדול אור חדש על ציון. ר"ע, מתוך שיש לו מגע עם מה שמעל השמש²⁶, ויודע שכל מה שהקב"ה עושה הכל לטובה¹⁸, הוא יכול לרדת לשורשם של דברים מסובכים ולראות איך הם קשורים להבאת הטובה האלוקית לעולם. ומתוך כך יש לר"ע ראייה מיוחדת שמצד אחד נותנת לו לראות את הטוב שיבוא לעושי רצונו ית'²⁷ בסופם של דברים, ועם זה מצד שני ממלאת אותו בגבורה עילאה לעמוד בקשרי המלחמה היותר אכזריים²⁸ נגד מלכות הרשעה על מנת להיות פועל עם א-ל²⁹ שתופיע הטובה ההיא. "כל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי".

יש אומה אשר תבנה את החוסן הלאומי שלה על גבי יסודות של עניינים חומריים גרידא, כגון אינטרסים כלכליים ובטחוניים המשותפים לכל הפרטים באומה. יסודות אלו רעועים ואובדים הם כמו שענייני החומר בעצמם הם בעלי הוי-ה והפסד. אומה כזאת יכולה להראות חוסן לאומי ואף לעשות חיל ולהרבות עושר וקנין וממשלה באופן זמני, אך סופו של חוסן לאומי כזה להתפורר באותה ודאות שהגוף מתפורר בקברו. שתי תוצאות יש לתופעה כזו: האחת, בזמן התגברות החוסן של אומה כזאת היא עלולה לסטות הרבה מן המוסר הואיל והלאומיות שלה בנויה בעצם על השגת המבוקש האנוכי של הפרטים שבתוכה ולא על תוכן אידיאלי כל שהוא. שנית, ברגע שחוסנה של אומה כזאת תחלש ותטבע תחת הזרמים הכבירים של ההסטוריה, הרי הקשרים הפנימיים שבין הפרטים המאגדים אותם להיות אומה, יתרופפו מאוד עד כדי כך שיותרו לגמרי, ברגע שאומה זו סיימה את תפקידה ההסטורי, ותיעלם האומה בתור אומה. אבל אומה אשר נשמת א-ל חי מחיה אותה ורוח אידאלית נותנת לה את תעודת חייה, הרי אומה כזאת שואבת את כוחה וחוסנה הלאומי ממקור הקודש שהוא מעיין המתגבר בלי סוף. אומה כזאת אשר דרכה נכונה לפנייה לנצח מפני שקדוש לעולם קיים ואי אפשר לעולם בלעדה, הרי אומה כזאת, גם אם יעלם חוסנה לאומי לזמן מה או אפילו למשך דורות, הרי מפני שמעיינה הפנימי המחיה אותה הוא מגיע אל מעבר לגבולות הראייה הפשרית של אנוש, בטוחים אנו שאומה זאת אינה גוועת או יורדת וטובעת מתחת לזרמי ההסטוריה, אלא בודאי חוסנה הלאומי שוב ישוב. אומה כזאת, פרטיה קשורים ואסורים בעבותות האהבה ואחדות, מפני שבאמת אחד הם מצד המקור המחיה אותם. **דברי חכמים** הם מזכירים **שמים שיש לחם סוף** - **מותרת**. מים שיש להם סוף היינו מים שאדם רואה מד' רוחותיו³². אמרו חכמים, לאומיות כזאת שחוסנה בנוי על ותחום ביסודות של חול וחומר ואף הרוח התרבותי שמהווה את הלשד הפנימי של האומה הוא חכמה אנושית מוגבלת; אומה כזאת שעין השכל האנושי יכול להקיף את כל מידת רוחניותו ותרבותו, הרי ברגע שחוסנה הלאומי שוקע וטובע מתחת לפני מי ההסטוריה, ידוע שלא תהיה לה תקומה עוד, ואותה אומה "מותרת" היא, הקשרים החברתיים, לאומיים שקשרו את הפרטים זה

26. [ע'י שבת ל']

27. מכות כ"ד:

28. ברכות ס"א: ע"ש עיין אית.

29. ויקרא רבה פרשה כז, ב.

32. יבמות קכ"א.

לזה ליצור את המסגרת הלאומית הם מותרים, והפרטים מתפזרים ומתבוללים בעמים אחרים ואותה אומה חדלה להופיעה בתור חטיבה מיוחדת בעולם. אבל אומה ששואבת את כוחה ממעין נשמת אלקים חיים – ואתם הדבקים בד' אלוקיכם חיים כולכם היום³² – שזוהי בחינת מים שאין להם סוף, מקור חיים שאין העין האנושית יכולה להקיף ולדעת כל גודלה רוחבה ותוכנה; אומה כזאת, אף אם חוסנה הלאומי יעלם למשך זמן מה, מכל מקום הרי בטוחים אנו שתהיה שוב תחיה ותקומה שלימה, ולכן היא בבחינת אומה "אסורה", קשורה, אפילו אם נראה כלפי חוץ שחדלה להתקיים ונשארו רק שרידים פרטים, האמת היא שהאומה נשארת אסורה וקשורה בנשמתה וכל הפרטים גם כן קשורים ונובעים מן המעין המתגבר שאין לו סוף ושוב יתגברו מימיו להפריח שממה ולהחיות עם שלם בארצו. "מים שיש להם סוף מותרת, מים שאין להם סוף אסורה".

כאשר שמע רבן גמליאל את דבריו של רבי עקיבא וחש לרמזיו המצביעים על שיטתו הרוחנית ולאומית, הבין שיש כאן דברים גדולים, גם אם הוא אינו מקבלם בשלימות לעצמו. אם מקודם חשש ר"ג ששיטתו הרוחנית של ר"ע תביא ח"ו לניתוק מן הקרקע ההלכתי, ואם חשש ששיטתו הלאומית פוליטית בתמיכתו בבר-כוכבא תביא לידי סכנה גדולה את ישראל ח"ו, או את המחזיקים בשיטה זו, הבין עכשיו שאין הדברים כן. הבין ר"ג שאפילו אם נראית לו ספינתו של ר"ע כנשברת בגלי הים, אין זה מטביע את תורתו של ר"ע תחת גלי הרשע, ואין גאולת ישראל טובעת ח"ו. הגאולה האחרונה נמשלה לזכר, "שירו לד' שיר חדש"³³. ראה ר"ג שאין בשיטתו של ר"ע שום סכנה לאומה ותורתה, ח"ו, וגם לא למחזיקים בשיטה זו. אדרבה, הבין ר"ג את גדלותו של ר"ע, שאפי' באותה שעה, של רדיפות וסכנות רוחניות ומדיניות, אין נסיגה ורפיון באמת, חלילה, בחוסן הלאומי ורוחני של האומה על פי דרכו של ר"ע. ואף הגאולה האחרונה, שקרא ר"ע על בר-כוכבא את המקרא דרך כוכב מיעקב³⁴ שזה מלך המשיח, אפילו בנפילתו של נסיון זה אין נפילה עצמית לנצח ישראל עד כדי כך שנאמר "לא תוסיף לקום בתולת ישראל"³⁵. לא כן, כשמדובר במים שאין להם סוף, שמהם שאב ר"ע את חכמתו ודרכו המדינית גם יחד באהבת ד' ועמו ובגבורה עילאה, הרי במים שאין להם סוף אין אומרים שהזכר טבע, ואף אנו אין אנו אומרים שהגאולה האחרונה – שנמשלה לזכר – נעלמה לעד, אלא גאולת ישראל ממשיכה לבוא, ובר נפלי³⁶ בוא יבוא, ומה שנראה שכאילו שבק חיים הרי דוקא הוא מלא חיים, והאומה נשארת אסורה קשורה אל עצמה, אל נשמתה, אל גאולתה, ואף אל מדיניותו של ר"ע לדורות, "הטוב ומטיב ביבנה תקנוה"³⁷, יבנה של ר"ג שהבינה את גדלותו של ר"ע ותלמידיו אשר אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם³⁸.

33. מכילתא פרשת שירה ו'העשירית לע"ל שנא' שירו לד' שיר חדש וישעיה מ"ב וע"ש.

34. ירושלמי תענית פ"ד ה"ה.

35. עמוס ה' וע' ברכות ד'.

36. סנהדרין צ"ו: ע' מאמרי הראיה עמ' 203.

37. תענית ל"א.

38. ע' בבא בתרא:

"אמר רבי עקיבא פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שמטרפת בים והייתי מצטער על ת"ח שבה ומנו רבי מאיר" וכו'.

רבי עקיבא הוא המקור שממנו נובעות אותן מסגרות הביטוי וניסוח של תורה שבעל פה, וכולהו סתימתאי אליבא דרבי עקיבא³⁹. שיטתו ההלכתית של רבי עקיבא נותנת את יסודות הבנין של כל בניי תורה שבעל פה, שמשום עת לעשות לד' נכתבו. ומתוך עמדה של התהלכות רוחנית מתמדת גם בתוך מסגרות ההלכה³⁹ שהן קובעות מסגרות מסודרות של מחשבה ולימוד, התבונן רבי עקיבא בדרכו של אחד מיוחד מתלמידיו, **"ומנו - רבי מאיר"**.

רבי מאיר, אשר סתם משנה הוא רבי מאיר¹⁵ ולפי תורת רבי עקיבא, הוא היה מאיר עיני חכמים בהלכה. ובכל זאת לא קבעו חכמים הלכה כרבי מאיר. "אמר רב אחא בר חנינא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו? שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים על טהור טמא ומראה לו פנים"⁴⁰. רבי מאיר היה מטה בספר תורה שלו כתנות אור במקום עור⁴¹. רבי מאיר המשיך ללמוד מאחר⁴² אף על פי שכבר יצא לתרבות רעה. ראה ר"ע את כל לימודו ושיטתו של רבי מאיר ותמה עליה. **"וראיתי ספינה אחת מטרפת בים"**. ההבדל בין ספינה שנשברה לספינה שמטרפת בים הוא מבואר: "שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים... ועל הספינה המוטרפת בים... שהן בחזקת קיימין"⁴³. ספינה שנשברה, שאבדה, יש חשש שמא מת, לכן "נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים". אך ספינה המטרפת בים, למרות שראינו אותה במצוקה ואין לנו יודעים מה היה בסופה, אנו מחזיקים שהספינה יצאה מכלל סכנה ונוסעיה בחזקת חיים. כן ר"ע שראה את רבי מאיר בתחילת דרכו⁴⁴, ראה כעין סערה רוחנית אצל ר"מ שהעלתה ספקות בקשר להמשך דרכו, אם כי מתוך היכרותו של ר"ע את ר"מ, נתן לו חזקת חיים, חזקה שלא פרש מדרך החיים, אך תמה על דרכו, וביחוד על המשך לימודו מאב"א, אחר.

"כשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה", רבי שמעון בן אלעזר אומר: חכם הדרך בארץ ישראל משובח. יצא חוצה לארץ פגם ואע"פ שפגם משובח הוא יותר מכל המשובחים שבמדינות"⁴⁵. רבי עקיבא, אשר מפני ההכרח נזדמן הדבר ויצא לחוצה לארץ, מכל מקום, פעולת רוח הקדושה הנקלטת בארץ ישראל פועלת היא תדיר, ומתוך אותה שפעת קודש ארץ ישראל, עוסק הוא בליקוט כל בירורי הקדש הנמצאים בחוץ לארץ בכל המעמקים, ומקרב אותם אליו⁴⁶. וכך יצא הדבר שבא רבי מאיר שהוא האומר שכל הדר בארץ ישראל ומדבר בלשון הקודש ואוכל חולין בטהרה

39. ע' אורות התורה פרק ט', ב'.

40. עירובין יג.

41. [ב"ר כ, כ"ט].

42. חגיגה ט"ז.

43. גיטין כ"ח.

44. סנהדרין י"ד.

45. אבות דרבי נתן כ"ח, ב'.

46. ע' אורות ארץ ישראל סעיף ו'.

הרי הוא בן עוה"ב,⁴⁷ ונמשך לשבת ליד רבי עקיבא ודן לפניו בהלכה. אז שאל ר"ע על שיטתו של רבי מאיר, האם אין בזה חשש לשברון הכלים הנצרכים לשוט בים החכמה ללא סכנה, ובמיוחד שדרכו של רבי מאיר ללמוד תורה מאחר גם אחרי שיצא לתרבות רעה נראית כסכנה ממשית המאיימת על חיותו בתוך ספינת החיים בעולם הזה שהיא צריכה הלכות ברורות להדריכה בדרך ישרה. "אמרתי לו בני מי העלך".

להבנת תשובתו של רבי מאיר נראה להקדים ולבאר מה שאמר רב אחא בר חנינא במאמר הנ"ל, וביותר במה שאמר רבי האי דמחדנא מחבראי דחזיתיה לר' מאיר מאחוריה ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדנא טפי דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך⁴⁰, שלכאורה הדברים תמוהים. אבל נראה לבאר עפ"מ ש"ב"חבש פאר" דרוש ה', שהמוח מתחלק לכמה חלקים: הצד הקדמי, מלפנים, הוא מקום משכנו של השכל וההבנה, ובצד האחורי נמצא החלק המסדר את הפעולות החיצוניות. ואמר רב אחא בר חנינא שרבי מאיר היה מראה את כל בירורי הנקודות שבכל דבר ודבר, שבכל דבר יש גוונים וצדדים לכאן ולכאן אע"פ שההלכה מכריעה לצד אחד. רבי מאיר בחכמתו העמוקה היה יכול לברר את כל נקודות תורת אמת שבכל דבר וענין, ומכל ענין היה יכול לדלות ולשאוב את נצוצות התורה, ולכן היה מראה על טמא את הצדדים של טוהר וכן להיפך. חכמי דורו של ר"מ ששמעוהו מברר את כל צדדי ענין לא השכילו לרדת לעומק דעתו מכרעת לאיזה כיוון נוטה ההלכה. בא רבי ואמר שחידודו נובע מזה שראה את רבי מאיר מאחוריו, כמו לבי ראה הרבה חכמה, ואחוריו הוא המוח האחורי שממנו סידור הדברים כלפי חוץ. ופירושו, רבי אמר שמתוך שמיעת דבריו של ר"מ שהיה מרצה ומבאר את כל הצדדים שבכל ענין כמלקט בר מכל תבן, נעשה מחודד יותר להבין בתורה. אבל גם רבי לא הגדיל לעשות לרדת לעומק דעתו, להבין את דעתו הברורה ועמוקה של רבי מאיר עד כדי שידע איך ר"מ - אחרי בירור כל הצדדים וכל גווני הופעת האמת שבכל ענין - היה מכריע להלכה לקבוע מה עיקר ומה טפל ובאיזה דרך ללכת. לכן אמר שלא ראה את ר"מ מלפניו רק מאחוריו, ז"א, שמע איך ר"מ היה מגלה את כל הגוונים שבכל ענין, אך לא הצליח לראותו מלפנים, לא הצליח להבין את עומק שכלו והבנתו של ר"מ ואת הכרעתו. ע"פ הנ"ל מבוארת גדלותו של ר"מ שהיה יכול להבחין בכל ענין את כל ניצוצות האמת והקדושה.

"אמר לי גל טרדני וכו' עד שהקיאני ליבשה". רבי מאיר היה מלקט מכל גל וגל את כח הקדושה הגנוז עמוק עמוק בתוך הקליפה העבה של כוחות הטומאה שהם הגלים המתפרצים מן הים כדי להטביע את הולכי האוניות בפרט וישראל בכלל. כל גל כזה שבא לטרדו מן העולם נמצא בסוף מקרבו אל התכלית ע"י מה שהיה מברר ממנו נצוצות הקדושה מתוך כשרונו ויכולתו לרדת לעומקם ושורשם של דברים בלי להיות נפגע מן הקליפה החיצונית. וכך היה ר"מ הולך ועושה, לברר את ניצוצי האור הגנוזים האלו, להצילם מן כוחות הטומאה, להשיב שפע חיותם אל מגמת הקודש, כדי שיקויים חיל בלע ויקיאנו. ר"מ היה גורם שיעלה עשן מקברו של אחר כדי שיתדיין ויזכה לעוה"ב⁴⁸, שע"י שהרשעה החיצונית תכלה כעשן תשאר הקדושה בלבד זכה לעוה"ב. רבי מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק⁴⁸ ר"מ גילה את העצמיות הישראלית שאינה מתקלקלת "נשמה שנתת בי טהורה היא", ואילו את הקליפה החיצונית זרק.

47. ירושלמי שבת פ"א ה"ה.

48. חגיגה ט"ו.

ר"מ היה יכול ללקט את הטוב בכל מקום שהוא נמצא בלי שהחיצוניות השלילית היתה פוגעת בו. "הא בגדול היודע ליזהר שלא ילמוד מעשיו/הרעים" יכול ללמוד תורה מפיו" וְשֵׁל אָדָם כְּמוֹ אַחֲרָיו.⁴⁸

מתוך דבריו של ר"מ ראה ר"ע שוב שכל המקושר באמת בים חכמתה של תורה שהיא כמים שאין להם סוף וקצבה, הרי הוא קשור לחיים, וכן אשתו - זו תורתו - ⁴⁹ אסורה וקשורה אליו. משא"כ מי שהולך לחצוב לו בורות נשברים לשאוב מים שיש להם סוף, חכמה אנושית מוגבלת, והוא טובע באותה חכמה לרעתו, הרי מתרחק הוא ממקור החיים, ותורתו, תורה של רשע שהיא רק מן השפה ולחוץ, הרי היא מותרת, הקשר מנותק כשם שהוא ניתק את קשריו. וכן ר"מ מתוך קישורו לישראל ואורייתא הוא בחזקת חיים "ואתם הדבקים בד' אלוקיכם חיים כולכם היום". יה"ר שנזכה להיות עוסקים בתורתם ולהיות מתלמידיהם של רבי עקיבא ותלמידו רבי מאיר.

⁴⁸אנכמה מתאים הוא שדברים אלו נאמרו בין ר"ע ור"מ בקפוטקיא, שהרי אמרו חז"ל "אמר ר"א לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" (פסחים פ"ז:) להעלות ניצוצות קדושה משם, לגלות כל אותם מרגליות הטמונות בעפר. והנה ר"ע היה בנו של יוסף הגר, מבני בניו של סיסרא כמו שאחז"ל מב"ב של סיסרא לימדו תורה בירושלים וכו' רב נסים גאון שזהו ר"ע וברכות כה, ואולי צ"ל בבני ברק, וגם ר"מ יצא מנר צדק וגיטין נו. "נירון קיסר - ערק ואזל ואיגייר ונפק מינה ר"מ"ג, וישבו בחו"ל ודנו בהוצאת ניצוצות הקדושה מגלי עפרות טומאה, וגם הם היו מבני בניהם של גרים שהם בעצמם ניצוצות מלוקטים, ולא גלו ישראל לבין או"ה אלא בשביל זה.